

Tólkés Gyöngyvér

A romániai fiatalok szemlélete az internet természetéről és hasznáról

Bevezető

A fiatalok életstílusa láthatóan különbözik a szülőktől, és ebben jelentős szerepe van a technológiai fejlődésnek (Szabó – Roth 2008, 100 o.), illetve a konvergens mobileszközök elterjedésének (NCGM, 2014). A köznapi vélekedés általában a felnőttek digitális kompetenciáját kérdőjelezi meg, mégis a kutatások a gyerekek és fiatalok körében is jelentős másodlagos egyenlőtlenségek meglétére hívják fel a figyelmet (Hargittai, 2001; Buckingham 2006; Neuman – Celano, 2006; Tólkés, 2014a). Az elsődleges digitális egyenlőtlenségek a hozzáférés különbözőségeire utalnak, azonban az IKT (információs és kommunikációs technológiák) gyorsütemű fejlődésével és széleskörű elterjedésével a másodlagos egyenlőtlenségek, vagyis az IKT kezelésének minőségi vonatkozási kerülnek előtérbe (Hargittai, 2001; Helsper – Galacz, 2009; Donat – Brandweiner – Kerschbaum, 2009).

Buckingham (2008) véleménye szerint nem releváns már az IKT használatának tárgyalása a hozzáférés szemszögéből, sokkal fontosabb azoknak a társadalmi és kulturális gyakorlatoknak a feltárása, amelyekhez az újmédia kommunikációt és együttműködést ösztönző csatornáinak a megjelenése és a világ digitális bemutatásának lehetősége vezetett. A technológia beépülése a társadalmi gyakorlatba és a mindennapi élet szokásaiba jelentősen felértékeli a digitális kompetencia¹ szerepét az emberek életében, függetlenül a generációs hovatartozástól.

Martin (2008, 167. o.) alapvetően funkcionalista szempontú meghatározása szerint az számít digitálisan kompetensnek, aki tudatos és megfelelő hozzáállással rendelkezik a digitális világot illetően, továbbá rendelkezik azokkal a képességekkel, hogy a digitális eszközöket és az általuk kínált lehetőségeket megfelelően kihasználja, azáltal, hogy képes a digitális erőforrásokat azonosítani, hozzáférni, rendezni, értékelni és hasznosítani. A digitálisan kompetens ember a digitális erőforrásokat a maga javára fordítja, általa társadalmilag építő jellegű együttműködések teremt, miközben új ismereteket hoz létre, megjeleníti magát, kommunikál a digitális csatornákon keresztül, és reflektál a kialakuló folyamatokra, a saját szerepére a digitális térben.

A digitális kompetenciák körének egyértelmű körülhatárolása nehéz kérdés, azonban szintjének mérésére a kutatási gyakorlat mára már kialakult. A legtöbb kutatásban (Bawden, 2008, 18. o.; EAVI 2009) a digitális kompetencia operacionalizálásában négy összetevőt különítenek el: (a) technológiai kompetenciákat, (b) kognitív / információs kompetenciákat, (c) társas kompetenciákat, és végül (d) a digitális világhoz való hozzáállást és személyes szemléletet (értékkrend, meggyőződések).

¹ Digitális kompetencia vagy műveltség? A két fogalomnak azonosságáról és különbségeiről számos szakirodalom található. Mi a digitális kompetencia fogalmát használjuk, egyrészt mert a romániai szakirodalomba inkább az ágyazódott be, másrészt mert közelebb áll az operacionalizáció általi meghatározáshoz.

Jelen tanulmányban bennünket a negyedik komponens érdekel, vagyis a konkrét képességek – a digitális eszközök kezelése, az információk megtalálása és feldolgozása, a társas viselkedés szabályozása – kialakítását ösztönző alapvető meggyőződések, értékek és attitűdök rendszere a digitális világ természetére és működésére vonatkozóan. Gyakorlatilag, a digitális világhoz való hozzáállás és az egyéni szemléletmód köti össze a digitális világot a mindennapi élet többi vonatkozásával, illetve elősegíti a digitális kompetenciának a korábban már birtokolt képességek és klasszikus kompetenciák körébe való beépülését. A digitális kompetencia attól válik értékessé, hogy beágyazódik egy adott társadalmi-kulturális kontextusba, bővíti a felhasználó általános műveltségét és problémamegoldó képességét az élet különböző területein, legyen szó szakmai életről, tanulásról, vagy szabadidő felhasználásáról (Bawden, 2008, 30. o.).

Az attitűdök vagy hozzáállás szerepe a mindennapi életben

Az attitűd vagy hozzáállás „bármely kognitív reprezentáció, amely összegzi egy attitűdtárggyal kapcsolatos értékeléseinket.” (Smith – Mackie, 2002, 378. o.) Az attitűdtárggyal kapcsolatos értékeléseink – a mi esetünkben a digitális világ – lehetnek pozitívak, negatívak vagy semlegesek. Az attitűdök különböznek intenzitásukban is, annak függvényében, hogy az értékelés erős vagy gyenge (Smith – Mackie, 2002, 378. o.).

Az attitűdök háromféle információból állnak össze, ezek: (a) a tárgy pozitív vagy negatív jellemzőivel kapcsolatos hiedelmek, (b) a tárgygal kapcsolatos érzelmek vagy érzések, (c) a tárgygal kapcsolatos múlt- és jelenbeli cselekedetekre vonatkozó információk. Ha az attitűd kialakul, szorosan hozzákapcsolódik a tárgygal kapcsolatos tudáshoz.

Az attitűdök hasznosak a mindennapi életben, hiszen hozzásegítenek a környezetünk ellenőrzéséhez, a biztonságérzetünk megeremtéséhez, a megfelelő interakciók kialakításához. A legtöbb attitűd tanult, és a szocializációs környezetünk – barátok, szülők, testvérek, tanárok, média stb. – mintáiból sajátítjuk el őket. Az is természetes, hogy az új, addig ismeretlen attitűdtárggyal kapcsolatban sok fajta információval találkozunk, és főleg azokra az ismeretekre figyelünk fel, és olyan attitűdöket alakítunk ki, amelyek összhangban vannak létező tudásunk, érzéseink és tapasztalataink nagy részével. Ha sokat gondolunk a tárgygal kapcsolatos attitűdünkre, akkor a kapcsolat szorosabbá és erősebbé válik, és az attitűd automatikusan eszünkbe jut, ha a tárgyra gondolunk (Smith – Mackie, 2002, 384. o.).

Az attitűdök befolyásolják, hogy mit érzünk vagy gondolunk, ez pedig befolyásolja a viselkedést (Smith – Mackie, 2002, 433. o.). A hatás azonban nem ilyen egyértelmű, inkább egy kétirányú viszonyról van szó, azaz bizonyos körülmények között a cselekedeteink befolyásolják az attitűdöket, vagy az attitűdök befolyásolják a cselekedeteinket. Az attitűdök és a viselkedés között nem mindig feltétlen az együtt járás, ugyanis az attitűd a viselkedést befolyásoló számos tényezőnek csak egyike. Néha megtörténik, hogy a sajátos körülmények és helyzetek az attitűdök hatásait gyengítik, vagy megszüntetik. Az egyik legfontosabb oka, hogy az attitűdök nem érvényesülnek, a társas normákban keresendő, vagyis a referencia csoportok által diktált megfelelő viselkedési mintákban (Smith – Mackie, 2002, 434. o.).

Az attitűdök szerepe az internethasználatban

Az internethasználat elterjedését a szakemberek főleg a Rogers-i diffúziós elméleti keretben (1995) értelmezik és az elsődleges vagy másodlagos digitális szakadékok, a digitális egyenlőtlenségek létre és magyarázatára fektetik a hangsúlyt. A másodlagos digitális szakadékok elemzése a digitális kompetencia fontosságára irányítja a figyelmet, azonban a digitális kompetencia szerepének az elemzésekor általában elmarad az IKT-val szembeni hozzáállás mérése és hatásának alapos vizsgálata az internethasználat mintáinak kialakulásában (Donat – Brandweiner – Kerschbaum, 2009). Az internethasználat és az internethez való hozzáállás közötti kapcsolatot követő kutatások általában kis mintákat vizsgálnak, és a megfigyelték köre főleg egyetemi hallgatók, azonban az eredmények egyértelműen arra utalnak, hogy összefüggés tapasztalható az internethasználat társadalmi és kulturális mintái és az IKT-val szembeni attitűdök között.

Az internethasználattal szembeni attitűdök mérése során az attitűdök komponenseinek megnyilvánulását vizsgálják a kutatók, éspedig: (a) az internetről szóló általános ismeretek mértékét, amelyet főleg a sztereotípiák képviselnek; (b) az internettel kapcsolatos érzések természetét, amelyek a technológia szeretetétől a technológiától való félelemig változnak; (c) az internet használatával kapcsolatos korábbi tapasztalatokat. Az emberek általában a gondolataikat, érzéseiket és cselekedeteiket összhangban tartják, ezért ha olyan élményeket szereznek az internettel kapcsolatban, amelyek disszonanciához vezetnek, akkor igyekeznek feloldani ezt. Ez sok esetben a digitális világgal kapcsolatos attitűdök megváltoztatásával érhető el (Donat – Brandweiner – Kerschbaum, 2009).

Porter és Donthu (2006) a felnőtt lakosság körében vizsgálták az attitűd hatását az internet használatára. Az eredmények igazolták, hogy a használat előnyösen alakította a felhasználók attitűdjét az internetezéssel kapcsolatban. Azt észlelték, hogy azok, akik hasznosnak vélték az internetet, hosszabb időt szántak az internetezésre, továbbá, akik könnyebbnek tartották az internet kezelését, azok is többet interneteztek. Amennyiben valaki úgy gondolta, hogy számára a használat nem hasznos, vagy túl bonyolult az internet kezelése, kevésbé használta azt. Eredményeik azt is igazolták, hogy a fiatalabbak és az előnyösebb társadalmi helyzetben lévők hasznosabbnak és könnyebben kezelhetőnek tartják az internetet, így attitűdjük is kedvezőbb vele szemben. Amennyiben a fontos referenciacsoportok használják az internetet, akkor annak ösztönző hatása van a használatra. Utólag ezt az eredményt más kutatások is megerősítették (Donat – Brandweiner – Kerschbaum, 2009).

Wu és Tsai (2006) egyetemisták körében vizsgálták az internettel kapcsolatos attitűdök és a használat hatékonyságának összefüggéseit. Azt találták, hogy akik többet interneteznek, azoknak pozitívabbak az internettel kapcsolatos attitűdjeik, miközben online teljesítményük is jelentősebb. Hasonlóképpen az internettel kapcsolatos pozitív attitűd összefüggésben van az internethasználat hatékonyságával, eredményességével (Shih, 2004).

A kutatások egyértelműen kimutatják a fiatalabbak pozitív hozzáállását az internethez. Az egyetemi hallgatók körében a pozitív attitűdök és a magasabb szintű hatékonyság összefüggése mellett azt is kimutatták (Peng – Tsai – Wu, 2006), hogy az internettel kapcsolatos pozitív attitűdök összefüggenek a pozitív használati motivációval, az élénkebb érdeklődéssel és a jobb teljesítménnyel. Az internetet kedvezően szemlélő hallgatók az internetet hasznos munkaeszköznek tekintik, jellemzi őket az információ-orientáció, és igyekeznek kihasználni a felkínált online előnyöket. Ugyanakkor azt találták, hogy a

funkcionális felhasználókhöz képest pozitívabb azoknak a hozzáállása, akik főleg szórakozásért fordulnak a digitális világhoz. Torkzadeh és van Dyke (2002) arra a következtetésre jutottak, hogy a pozitív attitűddel rendelkező hallgatók sokkal hatékonyabbnak érzik magukat az online feladatmegoldásban, mint a negatív attitűddel rendelkezők. Hasonlóképpen, Durnell és Haag (2002) is igazolták a pozitív attitűdök kapcsolatát az internethasználat hatékonyságával, a számítógéppel szembeni szorongás csökkenésével és a hosszú távú internethasználattal egyetemi hallgatók körében.

Donat – Brandweiner – Kerschbaum (2009) Ausztria lakosságának reprezentatív mintáján végzett kutatásukban úgy találták, hogy kapcsolat van az internethasználat minősége és az attitűdök három komponense között, az alábbiak szerint: (a) az internetet hasznosnak és könnyen kezelhetőnek ítéelő személyek inkább felhasználókká válnak, mint azok, akik az internetet a mindennapi életük során haszontalannak tartják és nincsenek tudatában annak, hogy ez számukra miért lenne praktikus. Azt tapasztalták, hogy főleg az idősebb lakosság tartja haszontalannak és nehéznek az internetezést; (b) az IKT és az internettel szembeni pozitív érzések szintén növelik az internethasználatot, míg a technológiától vagy általában az újtól való elzárkózás és félelem kedvezőtlenül befolyásolja az internethasználatot. Azt találták, hogy főleg az alacsonyabb iskolai végzettségűek zárkoznak el az újtól és az innovációtól, így az internettől is; (c) az internetezés útjában álló gátakat manifeszt és látens akadályokra bontották. A látens akadályok között említették az internettel szembeni érdektelenséget és a hasznos felhasználás felismerésének a hiányát, míg a manifeszt akadályok között a digitális kompetencia hiányát, a tudatlanságot és a költségeket. Összefoglalva, a minőségi internethasználat ösztönzése érdekében a negatív attitűdök változtatásának szükségességét hangsúlyozták a hátrányos társadalmi helyzetűek, a digitális kompetenciát nélkülözők és az internethasználatot elkerülő referenciakörnyezetben élők körében.

A technológiával szembeni pozitív attitűd növeli a használat esélyét és a digitális kompetencia elsajátítását, ezáltal a használatot hatékonyá és hasznossá teszi (Ardies – De Maeyer – van Keulen, 2013). Az új IKT használata iránti érdeklődés felkeltése szükségessé teszi a technológia vonzóná tételét és vele szembeni kedvező hozzáállás kialakítását társadalmi szinten. A számítógéppel és az internetezéssel szembeni kedvezőtlen ítéletek és sztereotípiák hátrányosan alakítják a használatot és az általa nyújtott lehetőségek kiaknázását. A tartós internethasználat pozitív attitűdöket alakít ki a digitális világgal kapcsolatban, ugyanakkor az internethasználatnak a környezeti értékelése gerjeszti az internethasználatot.

Ezért nem elhanyagolható, hogy milyen szemlélet uralkodik abban a közvetlen környezetben és szocializációs közegben, amelyben a fiatalok kialakítják hozzáállásukat az internethez és a digitális világhoz.

Módszertan

Jelen tanulmány célja a romániai fiatalok² internetezéssel és digitális világgal kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálata az *EU Kids Online* (2013) című nemzetközi kutatás empirikus adatai alapján. A tanulmány fő kérdése, hogy a romániai fiatalok hogyan viszonyulnak az inter-

² A romániai gyerekek (9–12 évesek) és serdülők (13–16 évesek) gyűjtő megnevezésének a *fiatalok* kifejezést használjuk.

nethez, ugyanis a pozitív hozzáállás kedvezően, a negatív hozzáállás kedvezőtlenül befolyásolja az internethasználatot.

Az *EU Kids Online* nemzetközi kutatási együttműködés több hullámban zajlott az európai országokban. 2013 nyarán, a harmadik adatgyűjtési hullámban, kilenc európai országban gyűjtöttek kvalitatív módszerekkel adatokat azzal a céllal, hogy a fiatalok szemszögéből értelmezzék az internethasználatot, illetve a digitális térben felmerülő kockázatokat és veszélyeket. A kutatásban Belgium, Olaszország, Spanyolország, Görögország, Málta, Portugália, Anglia és Csehország mellett Románia is részt vett. Mindegyik résztvevő országban 6 fókuszcsoporthos beszélgetésre és 12 egyéni interjúra került sor 9-16 éves gyerekekkel és serdülőkkel.

Jelen tanulmányban a kvalitatív adatgyűjtésből nyert empirikus adatok alapján a romániai fiataloknak az internethez való hozzáállását tárjuk fel, azt, ahogyan ők észlelik és értelmezik a digitális világot.

Fókuszcsoporthok (résztevők száma)		
Életkor	Fiúk	Lányok
9-10 évesek	1 (4)	1 (4)
11-13 évesek	1 (5)	1 (5)
14-16 évesek	1 (6)	1 (5)
Összesen	3 (15)	3 (14)
Félig strukturált egyéni interjúk		
Életkor	Fiúk	Lányok
9-10 évesek	2	1
11-13 évesek	1	2
14-16 évesek	2	3
Összesen	5	6

1. táblázat Az EU Kids Online romániai adatgyűjtése (2013)
 Forrás: *EU Kids Online III*, a romániai kutatócsoport adatgyűjtése

Ahogy a korábbiakban láttuk, az attitűd vagy hozzáállás befolyásolja az internethasználatot, és ugyanakkor az internethasználat mintázata hat a szemléletmódra, ahogyan a fiatalok viszonyulnak az internethez.

Az empirikus adatok elemzését megelőzően szelektáltuk azokat az interjúrészteket, amelyek a romániai fiatalok vagy a számukra fontos referenciacsoportok – szülők, barátok, tanárok, hagyományos média – attitűdjeit tükrözte. Ugyanakkor kiemeltük azokat az interjúrészteket is, amelyekben a fiatalok a végzett online tevékenységeikről meséltek, hiszen a cselekvések is visszahatnak az attitűdökre, és alakítják azokat.

Az elemzés során figyeltünk arra, hogy a romániai fiatalok milyen online tevékenységeket végeznek, milyen sztereotípiák vannak az internetről, továbbá az érzelmi viszonyulásukat az IKT-hoz. Ugyanakkor követtük, hogy a környezetükben lévő felnőttektől és a hagyományos médiából (főleg a televízióból) milyen szemléletet vesznek át, illetve hogyan befolyásolja őket a kortárs csoportjuk internethasználatára és hozzáállására az IKT-val kapcsolatban.

A romániai fiatalok internethasználatának mintái³

A kérdés tárgyalását a romániai fiatalok online tevékenységeinek vizsgálatával kezdjük, hiszen ezek hatással vannak az internettel és a digitális világgal kapcsolatos hozzáállásuk kialakulására. Bármiféle cselekvés befolyásolja az attitűdöt. A vizsgálatok igazolják, hogy ha csak kedvezően beszélünk valamiről, már ismeretlenben is megkedveljük ezt a valamit (Smith – Mackie 2002, 435. o.). Az is egyértelmű, hogy a viselkedés fontos részét képezi annak az információnak, amelyből az attitűdjeinek felépülnek, és ha változtatunk viselkedésünkön, akkor a hozzáállásunk is változik (Smith – Mackie 2002, 437. o.). Ennek megfelelően állíthatjuk, hogy ha a romániai fiatalok sokat interneteznek, akkor előbb-utóbb pozitívan szemlélik az internetezést, vagyis attitűdjüket is igazítják a cselekvésükhöz, hogy elkerüljék az inkonzisztenciát. És, ahogyan az internettel szembeni pozitív attitűdjeik megszilárdulnak, ösztönzést éreznek az internetezésre (Smith – Mackie, 2002, 456. o.).

A romániai fiatalok többféle eszközzel interneteznek, legyenek ezek fix vagy hordozható eszközök. Az *EU Kids Online III* mennyiségi adatai arra utalnak, hogy az elmúlt három évben nőtt a mobileszközök népszerűsége, és Romániában is egyre több fiatal használja internetezésre az okos telefont és a táblagépet. A laptopok közkedveltsége is megmaradt, ugyanis olyan tevékenységeket tesz lehetővé, amelyek a mobileszközökről nehezebbek. Az okos telefonok használatának elterjedése annak köszönhető, hogy nagyon kényelmes és személyes (Mascheroni – Cuman, 2014, 7. o.). Az okos telefont a fiatal mindenhol magával viszi, azt az érzést keltve benne, hogy mindig jelen van, benne van az élet sodrásában, és nem marad ki semmilyen fontos eseményből. Ugyanakkor az is megfigyelhető, hogy az okos telefon főleg az előnyösebb társadalmi-gazdasági helyzetben lévő román fiatalok körében elterjedt, összhangban az európai gyerekek körében észlelhető jelenséggel (Mascheroni – Cuman, 2014, 8. o.).

A kutatások igazolják, hogy az online tevékenységek végzése elősegíti a digitális kompetenciák fejlődését (Pruulmann -Vengerfeldt – Runnel, 2012), miközben hozzájárul az internettel szembeni kedvező attitűdök kialakulásához, megerősödéséhez is. Az *EU Kids Online III* (2013) kvantitatív és kvalitatív adatai összhangban vannak és rávetítenek a legnépszerűbb online tevékenységekre a romániai fiatalok körében. A kedvenc online tevékenységek között elsőként a közösségi oldalak használatát említjük, ezen belül főleg a kommunikációs tevékenységeket és az önmegjelenítést. A második preferencia a szórakoztató tevékenységek gyakorlása, mint a videoklipek, filmek nézése, zenehallgatás és az online játékok játszása. Végül a tájékozódást és az iskolai feladatok megoldását találjuk. Ugyanezeket a tendenciákat látjuk újra megnyilvánulni egy 2014-ben készült kutatásról a romániai fiatalok életstílusáról (Sandu – Stoica – Umbreș, 2014, 94-102. o.).

A közösségi oldalak használata: önmegjelenítés és barátkozás

A romániai fiatalok körében a legnépszerűbb közösségi oldal a Facebook, a vizsgált európai országok között Romániában a legmagasabb a Facebook-profillal rendelkező gyerekek aránya (Tőkés, 2014b, 96. o.). A romániai fiatalok többsége rendelkezik Facebook-profillal,

³ A jelen fejezet empirikus adatai megjelennek román nyelven is a következő tanulmányban: Tőkés Gyöngyvér – Velicu, Anca: *A statisztikák mögötti történetek* (kézirat).

habár a bejelentkezés korhatára 13 év. A romániai 9-12 éves gyerekek egyharmada rendelkezik Facebook-profillal (Tőkés, 2014b, 96. o.). Magyarázatra szorul a korhatár alatti romániai felhasználók magas aránya a Facebookon. A 13 év alatti romániai gyerekek sokszor szülői tiltás ellenére hozzák létre a profiljukat, hamis adatokat adva meg. Ritkán az is előfordul, hogy a szülő segíti gyerekét, hogy korhatár előtt belépjen a Facebookra.

A romániai fiatalok véleménye szerint a Facebook számos szórakozási lehetőséget kínál. A Facebookon való jelenlét szinte a létezés és a kortárs csoporthoz tartozás záloga a baráti körben, hiszen aki számít, az ott van a Facebookon vagy Facebook-csoportban. „*Megszállottja vagyok a Facebooknak...*”, állítja egy 14 éves fiú.

A jelenlét és odatartozás biztosítása mellett a Facebook közösségi oldal kommunikációs felület és játéktér. Sokan azért készítenek maguknak profilt, hogy csevegjenek és játszanak. A Facebook előtti időszakban a Yahoo Messenger azonnali üzenetváltó volt népszerű, beszélgetésekre pedig a Skype, azonban jelenleg ezek a fiókok elhagyatottak. A Yahoo Messengeren főleg a közeli ismerősök, barátok és szülők, rokonok szerepeltek a kapcsolati listán, és ritkán ismeretlenek. Az elmúlt három évben a romániai fiatalok körében nagyon megnőtt a Facebook-felhasználók aránya (25 százalékról 80 százalékra). A Facebookon a fiataloknak sokkal több kapcsolatuk van, mint a korábbi kapcsolati listákon, és egyben az ismeretlen kapcsolatok száma is jóval nagyobb. A kommunikáció hasonlóképpen zajlik, mint korábban a Yahoo Messengeren, vagyis többségében barátokkal, iskolatársakkal és ismerősökkel csevegnek (hasonló eredményekkel találkozunk: Barbovschi, 2008, 46. o.; Barbovschi – Diaconescu, 2008). Az ismeretlenekkel való kapcsolat kialakítása könnyebbnek tűnik, hiszen profiljuk megtekinthető, amely támpontot jelent a kapcsolatfelvétel vagy a visszajelzés eldöntésében.

A Facebook fő vonzereje az önmegjelenítés lehetősége és a baráti hálózat kiépítése. A hálózat kiépítése az osztálytársak és barátok meghívásával kezdődik. A romániai fiatalok körében, az európai átlaghoz képest, kétszer nagyobb az aránya azoknak, akik mindenki baráti felkérését elfogadják (Mascheroni – Cuman, 2014, 18. o.). „*Elfogadom azok meghívását is, akiket csak látásból ismerek...*”, mondja egy 11 éves lány. Egy 12 éves fiú is hasonlóan fogalmaz: „*elfogadom a meghívását azoknak is, akiket én úgy ismerek (...)*”.

Hasznos leltárba venni azokat az indokokat, amelyek a kapcsolatépítést motiválják. A romániai fiatalok – az iskolatársak, barátok és rokonok mellett – barátnak hívják meg azokat az ismerőseiket, akikkel valamilyen közös tevékenységet folytatnak a valós világban, de azokat is, akiket nem ismernek, csak valamilyen közös érdeklődésük van. Egy 15 éves lány, aki a Lala Band együttes rajongója, elfogadja mindazok felkérését, akik szintén az adott együttes rajongói. Egy 14 éves fiú a következőképpen mesél: „*én szeretek hegedűn játszani, népzenét, tudod (...) és még vannak ilyenek a Facebookon, és meghívtam őket barátnak.*”

A romániai fiatalok igyekeznek ellenőrizni az ismeretlenekkel való kapcsolatfelvétel biztonságát, azonban főleg szubjektív kritériumok alapján. Egyik leggyakrabban említett kritérium a közös barátok/kapcsolatok léte. „*Hát, megnézem, hogy vannak-e közös barátok, és ha vannak (...) nem egy-kettő (...) hanem több, akkor elfogadom.*” (14 éves fiú) Néha az is előfordul, hogy a Facebook által felkínált kapcsolatoknak baráti felkérést küldenek, és várják a visszajelzést.

Egy másik alkalmazott biztonsági kritérium a nemzetiség. A romániai fiatalok sokszor küzdenek a világhálón a nyelvi korláttal, és ezért inkább a román nemzetiségű személyektől jövő felkéréseket fogadják el: „*ha látom, hogy román, akkor elfogadom, ha nem, akkor nem.*”

Épp most történt, hogy régebb kaptam felkérést valami arabtól, elfogadtam, és most elkezdett hívni a Facebookon. Eleinte nem válaszoltam, aztán feleltem (...) elkezdtem csúfolkodni vele, mondtam össze-vissza mindent neki, (...) akár olyan szavakat, amelyek nem is léteznek (kacag) ... és akkor szidott engem angolul.” (14 éves fiú)

Néha csak egyszerűen a kedvező első benyomás alapján fogadják el az ismeretlenek baráti felkérését: *„Kaptam baráti felkéréseket, megnéztem a profiljukat (...) és láttam, hogy nem nagyon agresszívok, vagy valami hasonló, hogy bajt okozzanak (...) de először megnézem, hogy kik azok, neem, nem fogadom el egyből.” (14 éves fiú)*

Az online találkozások és beszélgetések a fiatalokban kialakítják a közösségérzést, így a virtuális ismeretség valósággá működik: *„nem találkoztunk a valóságban, de ismerem, hiszen beszélgetünk a neten és a Facebookon is sokat (...)” (16 éves lány)*

A kisebb romániai gyerekek nehezebben ítélik meg az ismeretleneket, és nem alkalmazzák többféle szűrő kritériumot, amely alapján eldöntenék, hogy egy ismeretlen baráti felkérését elfogadják-e vagy sem. Az ő szemükben az ismeretlenek két csoportra vannak bontva, a „jó és a rossz” gyerekekre, a verbálisan agresszívok a rosszak, a többiek pedig a jók. *„Aki szitkozódik, vagy hallottam másoktól, hogy ezt teszik, (...) azokat nem fogadtam el, azt mondtam, nincs értelme (...)” (10 éves fiú).*

A mennyiségi adatok azt támasztják alá, hogy a romániai fiatalok legtöbb barátja a kortárs csoportból kerül ki, akikkel a valós életben valamilyen formában kapcsolatba kerültek. Megfigyelhető, hogy a romániai fiatalok nem kedvelik a kapcsolati hálójukban a felnőtteket, legyen szó szülőkről vagy tanárokról (Tőkés, 2014, 92). A digitális világ számukra a szabad önkifejezés és megnyilvánulás tere, ezért igyekeznek az autoritást képviselő személyeket ebből a világból kizárni.

A továbbiakban nézzük meg a romániai fiatalok digitális önbemutatójának jellemzőit. A Facebook nagyon jó felület a társas bemutatkozás számára, hiszen lehetőséget ad a fiataloknak a saját magukra vonatkozó szelektív információk közzétételére, másrészt felkínálja egy válogatott baráti körnek a létrehozását, amellyel a fiatal azonosulni akar.

A saját digitális identitásuk kiépítésénél a fiatalok dönthetnek a megosztásra kerülő információk minőségéről és mennyiségéről. A romániai fiataloknál észrevehető az ambivalens hozzáállás, egyrészt szeretnék minél több olyan információt megosztani, amelyek előnyös színben tüntetik fel őket és minél több figyelmet eredményez, miközben kifejti hatását az a felnőttek világából átvett sztereotípiá is, hogy az interneten nem szabad, nem illik vagy nem biztonságos nagyon személyes adatokat megosztani. *„Letöröltem a születési évszámom, csak a napot hagytam, hogy azért köszöntsenek a születésnapomon (...)” (15 éves lány).* A romániai fiataloknál ritkán találkozunk szélsőséges önmutogatással: *„[Vannak-e képek rólad a hírfaladon?] ... Igen, de nem osztok meg annyi mindent, mint mások, minden nap, képeket.” (15 éves lány)*

Figyelemre méltó jelenség a Facebook-használatában a népszerűség keresése, esetenként hajszolása. Ez a jelenség a romániai fiatalok körében is tapasztalható, vagyis egyesek szerint minél több lájkja van valakinek, annál népszerűbbnek számít, ezért a kapott lájkok számolása igen elterjedt dolog. *„Ha sok lájkod van, akkor népszerű vagy; sokszor azért is elfogadsz ismerősöket, hogy még szerezzél néhány lájkot (...) függővé lehet lenni a lájkoktól, állandóan szükségét érzed, hogy lájkokat szerezzél, hogy osszál meg valamit, amire lájkokat kaphatsz (...) és így mindenki érték.” (15 éves lány)* Egy 12 éves lány a lányok körében megnyilvánuló lájk-vadászatra hívja fel a figyelmet: *„Láttam lányokat, akiket nem ismerek, de úgy 9–10 évesek,*

legtöbb 12 évesek, akik féltetlen képeket osztanak meg magukról a Facebookon, csak hogy lájkokat kapjanak. (...) hát, ez olyan (...) én szégyellném magam, elsősorban mert a tanáraink vagy más felnőttek is látják ezeket a képeket (...) csak a lájkokért, meg ilyen...”

Szélsőséges esetekkel is találkozunk, amikor a romániai fiatalok a lájkok számát a népszerűség kizárólagos mértékének, az egyéni értékük kifejeződésének tekintik, ezért semmi nem számít, csak hogy minél több lájkra tegyenek szert. Ez végső célként jelenik meg, és már nem számít, hogy valójában nem jelenti a spontán tetszés megnyilvánulását. A lájk-vadászat konfliktusok kialakulásáig is fejlődhet: *„Nekem is van egy oldalam a Facebookon. Van vagy 3000 lájkom, talán 4000 (...) egy fiút megkértem, hogy adminisztrálja az oldalamat, és valamit változtatott, és 900-ra csökkent a lájkjaim száma (...) megharagudtam rá, még van egy barátom, mindketten megharagudtunk, és akkor elkezdtek szidni, ahogy a gyermekek csinálnak (...)”* (14 éves fiú)

A legtöbb esetben a lájk-vadászatot a romániai fiatalok elítélik, és értelmetlennek tartják. *„Haszontalan időöltésnek tartom, mert a lájkok nem mutatják meg, hogy milyen ember vagy, azok csak lájkok, hogy lássa a világ, hogy neked is vannak barátaid.”* – mondja egy 12 éves lány.

Ugyanakkor a lájkok az identitásépítés fontos elemei. Amit szeretsz, az vagy, amilyen az ízlésed, olyan vagy, vélik a fiatalok. A lájkok nem csak kedvezően befolyásolhatják a fiatalok megítélését, sokszor kínos helyzeteket is teremtenek. Ilyenkor igyekeznek letörölni a hírfalukról az arculatromboló lájkokat. *„Egyszer csak megjelent a hírfalamon egy kép egy olyan oldalról, és nem tudtam, hogyan került oda, és miért lájkoltam (...) vagy tetszett nekem (...), és letöröltem, amilyen gyorsan csak tudtam.”* (16 éves lány)

Hasonlóképpen, a kapcsolatok által lájkolt információk a saját hírfalon is megjelennek, ami lehet kínos, és kényelmetlenné teszi az adott kapcsolat további felvállalását: *„[Mit nem kedvelsz az internetben?](...) amikor a matektanárom lájkol hülyeségeket (...) Hááát, furcsa szitkozódós vicceket vagy mestelen embereket.”* (10 éves lány)

Összefoglalva, elmondhatjuk, hogy a romániai fiatalok körében a Facebook használata az önmeghatározás része, a fiatalok online jelenlétükkel jelzik, hogy kortárscsoportjukhoz tartoznak, alkalmazkodnak kortársaikhoz, akik a maguk során ezt elismerik és befogadják őket. Ez egy olyan tér, ahol az előnyök azonnaliak, a felelősségvállalás pedig csekélynek tűnik. A mobil eszközök megjelenésével és személyesítésével mindezek a folyamatok még hangsúlyosabbá válnak (NCGM, 2014). *„A fiatalok azért interneteznek, mert ez vagány, hogy tudja mindenki. Mert tudom, hogy mindenki használja az internetet, a hírek gyorsan terjednek, és tudják meg, hogy edzőterembe járok, hogy vásároltam egy új nadrágot...”* (16 éves lány).

Szórakozás és online játékok

Az *EU Kids Online III* mennyiségi adatai rávilágítanak arra, hogy a romániai fiatalok elsősorban szórakozásra és a szabadidő eltöltésére használják az internetet. A kvalitatív adatok ugyanezt támasztják alá. A romániai fiatalok a végzett online tevékenységek felsorolásában az első helyeken említik a Facebook használatát, a játszást, a zenehallgatást, a Youtube videóklipet vagy filmek nézegetését, az érdekes tartalmak megosztását a Facebookon. Időnként a valóságból való kilépést és menekülést is kínálja a számítógépezés és internetezés: *„azért szoktam néha számítógépezni, mert a tesóm, aki nagyobb, az folyton sír, mindig, valami baja*

van, nem tudom, mindig, és akkor bemegyek egy szobába, és akkor, hogy hagyjanak békén”, mondja egy 11 éves lány.

És amikor menekülésről van szó, az online játékok fokozottan kéznél vannak. Ezek könnyen elérhetőek, érdekesek, szórakoztatóak, általuk a fiatalok jól érzik magukat és közben hasonló érdeklődésű társaságban vannak (Messerlian et al., 2004). Az online játékok népszerűsége azért is magas, mivel ingyen szórakozásról van szó, többnyire felelősségvállalás nélkül, hiszen a saját valós identitás feltárására nincs szükség (Tőkés, 2014b, 64. o.; Skinner et al., 2004, 266. o.). Az online játszás gyakran összekapcsolódik a túlzott internethasználattal is, ugyanis nagy a használati elégtétel. Az ingyenes online játékokat játékosok gyakran hajlandóak pénzt is fizetni, hogy jobb minőségben játszhassanak (Wong – Tong So, 2014).

Az online játékok főleg a fiúk szórakozásának számítanak. Említésre méltó jelenség, amikor a lányok is fiús játékokat játszanak, ami figyelmet von maga után, így a lányok különlegesnek érzik magukat, a fiúk körében elismerést, a lányok körében csodálkozást váltanak ki. A minőségi adatgyűjtésből az derül ki, hogy a romániai fiatalok egyértelműen elválasztják a fiús és a lányos játékokat.

A romániai fiatalok körében elsősorban a fiúk játszanak többet online (Szabó – Roth, 2008, 104. o.). „először az öcsém játszik (...) aztán én, aztán újra ő, és este mindig én játszom, mindig” mondja egy 12 éves fiú. Egy 14 éves fiú szenvedélyesebben fogalmaz, mégpedig: „imádom a játékokat, én olyan fiú vagyok”. A fiús játékok főleg technikai tudást, kez ügyességet és logikai gondolkodást igényelnek. A fiúk esetében elterjedtek a legő-(Roblox) és építő játékok (Minecraft), a különböző szerepjátékok (Mario, Skylanders), akció-(Metin) és lövöldözős játékok (Counterstrike), a versenyzős játékok (SAMP, NFS), a túlélős játékok (Survivor, PS3), gondoskodós játékok (Dragon Vale), illetve a félelmetes és horror (Slenderman) játékok.

A lányoknál is jelen van az online játszás, azonban másféle játékokat játszanak, mint a fiúk. „a táblagépen játszom (...) letöltöttem a Google Playről, és játszom...” (11 éves lány). A lányoknál talákoztunk az öltöztető és fodrászos játékokkal, a gondoskodós játékokkal, a farmos játékokkal (Farmville).

Szintén megfigyelhető, hogy a komolyabb és szenvedélyesebb online játszás, a nemzetközi tendenciákkal összhangban, a nagyobb romániai fiúk körében elterjedtebb. A kisebb gyerekek a gyermekeknek szánt játékokkal játszanak, míg a nagyobbak a Facebookon elérhető játékokat vagy a hálózatban játszható játékokat részesítik előnyben.

Összefoglalás helyett elmondhatjuk, hogy az online játszás a nagyobb fiúk kedvelt tevékenysége (Wong – Tons So 2014). A közkedveltség azzal magyarázható, hogy a játékok könnyen elérhetőek, olcsók, névtelenül játszhatók, menekülést biztosít a mindennapi élet nehézségei vagy rutinjai elől. Ugyanakkor, online térben könnyebben oldódnak a gátlások, a játékosok hasonló érdeklődésűekkel barátkoznak, és ismételt sikerélményben van részük (Griffiths, 2003).

Informálódás és iskolai tevékenységek

A gyakori online tevékenységek harmadik csoportja a romániai fiatalok körében a tájékozódást és az iskolai feladatok megoldását szolgálja. „Információkat keresek az iskolába a Wikipedián” (10 éves lány), vagy „amikor (...) szükséges egy dolgozathoz, használom a szótárakat”

(11 éves lány) vagy „*nagyon gyakran fordulok a nethez, főleg angolból, franciából*” (12 éves fiú) – mesélnek a gyerekek.

A fiatalok néha tágra értelmezik a tájékozódási tevékenységet, és egyes szórakoztató online foglalkozást az oktatási-nevelési tevékenységek körébe sorolják. Például, a fiúk az egyes kvíz-játékokat, a lányok pedig a fiataloknak szóló sorozat-filmeket is oktatási anyagnak tekintették. Elképzelhető, hogy így a szülőkkel könnyebben elfogadják ezekben a tevékenységeknek a létjogosultságát.

Sajnos, a romániai fiatalok néha rosszul értelmezik az internet segítségét az iskolai feladatok megoldásában. Az is megtörténik, hogy letöltenek teljes dolgozatokat, amelyre ráírják nevüket, és leadják sajátjukként: „[Letöltöd a referátumot és leadod?] (...) *Először megnézem, hogy helyes-e.*” (12 éves fiú) A plágium jelenségét a *Net Children Go Mobile* (Mascheroni – Cuman, 2014, 53. o.) nemzetközi kutatásban is vizsgálták, amelyben arra a következtetésre jutottak, hogy Romániában az internethasználat szabályai az iskolai tevékenységek keretében nincsenek kellőképpen szabályozva. A tanárok és oktatók alacsony szintű digitális kompetenciája és negatív hozzáállása az internethez nem támogatja a helyes digitális magatartás kifejlődését (Mascheroni – Cuman, 2014, 53. o.).

Az internet leegyszerűsített használata az oktatásban felhívja a figyelmet az ismeretek hiányosságaira a digitális világról, illetve rávilágít az iskola fontos szerepére a digitális kompetencia fejlesztésében (Mascheroni – Cuman 2014, 21. o.). Az oktatók és tanárok internettel szembeni attitűdjei, az iskolai feladatok teljesítéséhez felkínált online megoldások mintaként hatnak a romániai fiatalok számára, hiszen a legtöbb esetben a szülők nem internethasználók, és nem nyújtanak hatékony és eredményes példákat a fejlesztő internethasználatra. Romániában a legmagasabb az internetet nem használó felnőtt lakosság aránya, vagyis a 16-74 éves romániai lakosság 39 százaléka soha nem használta az internetet (Eurostat, 2014). A közösségi oldalak használata és az online játszás hozzájárul a romániai fiatalok önkifejezési, kommunikációs és társas képességeinek fejlesztéséhez, azonban a háttérben marad a célszerű és hasznos információkeresést elősegítő kompetenciák gyarapítása.

A romániai fiatalok hozzáállása az internethez

A fenti online tevékenységi bemutató alapján arra következtetünk, hogy a romániai fiatalok körében népszerű a digitális világ, és általában pozitívan szemlélik az IKT használatát és az internet nyújtotta lehetőségeket. A romániai fiataloknál az internethasználat összes motivációja megtalálható: az internet kiváló segédeszköz számos társas tevékenység végzéséhez, nagyon jó információforrás, hozzájárul a szabadidő eltöltéséhez, olcsón hozzáférhető és kényelmes, számos szórakozási lehetőséget biztosít (Papacharissi – Rubin, 2000, 185. o.).

Korábbi kutatásaink során (Tőkés, 2014b) azt tapasztaltuk, hogy azt romániai fiatalok főleg a tartalomfogyasztó tevékenységeket részesítik előnyben, függetlenül a tevékenység motivációjától. A romániai fiatalok az internethasználattal az életkorukra jellemző kívánságaikat elégitik ki, és online aktivitásuk háttérben az önmegjelenítés és beilleszkedés, az identitásépítés és társas kapcsolatok kialakításának igénye áll. Ugyanakkor hangsúlyos cselekvési irányt képvisel az online játszás és a szórakozás, és a felhasználásnak ez a módja enyhén felülreprezentált az európai fiatalokhoz képest (Tőkés, 2014b). Az internet segít-

sége az iskolai feladatok megoldásában is elismert. A romániai fiatalok lemaradnak a digitális térben zajló önálló kezdeményezésben és a kreatív alkotásban.

Elmondható, hogy a romániai fiatalokat inkább a technofília jellemzi, azaz nem zárkoznak el az IKT megismerésétől, kezelésétől és jónak tartják a technológia fejlődését, az újabb és újabb technikai eszközök megjelenését. Érdeklődnek a digitális világ lehetőségei iránt, tetszik nekik a virtuális tér, és tudásuknak megfelelően, kihasználják esélyeiket. Úgy is gondolják, hogy szüleiknél tájékozottabbak és jobban feltalálják magukat a digitális világban, és bátrabban is fogadják annak kihívásait (Helsper et al., 2013).

Ez a pozitív hozzáállás meg is fogalmazódik az ideális internet leírásában: „... az ideális internet olyan, hogy mindent megtaláljál, amire szükség van az iskolában, és miután elkészítetted a házikat, legyenek szép játékok, nem ilyen játékokcák, hanem fejlesztő- és logikai játékok, (...) és találjunk meg mindent az interneten.” – mondja egy 12 éves fiú.

A fenti kedvező szemléletmódnak némileg ellentmondanak bizonyos félelmek, amelyeket a romániai fiatalok az internettel kapcsolatban mégis megfogalmaznak: „csak akkor érdemes kipróbálni újakat [az interneten], hogyha sokan mondták, hogy az jó, és olyanok, akiket ismersz és tudod, hogy jó az érzésük, vagy pedig, hogyha a szüleid megengedik...” – véli egy 11 éves lány, akinek véleményében érződik a bizonytalanság, de ugyanakkor a tudatosság is, hogy az internethasználatnak vannak kockázatai.

Az előbbi interjúrészlet arra a kockázatra utal, hogy az internet tartalmaz káros tartalmakat is. Viszont megoldást is javasolnak a romániai fiatalok a káros tartalom elkerülésére, anélkül, hogy tudnák, ez a szűrés más országokban, ahol nagyobb hangsúlyt fektetnek a médiaműveltségre, már működik: „Az lenne a jó, hogy a gyerekek más információkhoz férjenek hozzá, az életkor függvényében. Egy bizonyos életkorban a gyerekek bizonyos információkhoz, az én korosztályombeliek máséhoz, a felnőttek szintén máséhoz...” – véli egy 16 éves lány.

A negatív attitűdök néha a médiából és főleg a tévéből származnak: „láttam negatív példát [a Facebookkal kapcsolatban] a tévében” (13 éves lány). Hasonló indokkal magyarázta egy 10 éves lány, hogy azért nem akar a Facebookon jelen lenni, mert rosszakat hallott a tévében a Facebookról. Érdekes volt, hogy a 10 éves lányt nem a korhatár, hanem a televízióból hallott hírek tartották vissza.

A romániai fiatalok negatív attitűdjeinek másik forrása a közvetlen környezetükben élő felnőttek, legyenek szülők vagy tanárok. A szülőktől és a tanároktól egyaránt hallják a fiatalok, hogy a túl sok internetezés veszélyezteti az egészséges életmódot, különböző internetes tevékenységek függőséget okoznak és magányossághoz vezetnek. Ez tükröződik az alábbi kijelentésekben is: „vesztegetem az időmet az interneten” (15 éves lány), vagy „Szerintem veszélyes lehet [az internet]. Lehet, hogy egyesek megtalálják benne a nagyon jó boldogságot, meg az életben nincsen olyan, amit szeretnének, és akkor azon játszanak, de azért még vissza kell térni a való világba, mert az a fontosabb.” (11 éves lány) vagy: „az internet az valami, amivel nagyon hamar el tudod tölteni az idődet. Legalábbis úgy tűnik, mintha gyorsabban telne (...) Nem tudsz minden szükségletet az internetre rápakolni. És abból próbáld úgy kiszűrni. Mert észre se veszed, és odaragadsz. Elveszted az ilyen kapcsolatot a reális élettel, elveszted a valós barátaidat.” (16 éves lány)

A digitális világ természetére és működésére vonatkozó negatív attitűdök gyakran a digitális kompetencia hiányával köthetők össze. A negatív sztereotípiák védelmet nyújtanak a tudatlanság vállalása ellen. A romániai fiatalok, amikor nem értik, hogy mi történik az interneten, misztifikálnak: „tudok lájkolni, megosztani, de nem tudok kommentelni, és nem

tudom, hogy miért, valószínű, hogy valaki leblokkolt (...) lájkolok, de nem kommentelek, mert arra gondolok, biztos valami huncutság van itt (...)” – meséli egy 16 éves lány.

Az *EU Kids Online III* empirikus kvalitatív adatai a romániai fiatalok körében kétféle szemléletet tükröznek az internettel kapcsolatban. Egyrészt, ha a romániai fiatalok online tevékenységeiből és az ezzel kapcsolatos élménybeszámolókból indulunk ki, akkor kedvező szemléletet ismerünk fel. A digitális világgal kapcsolatban a fiúknak valamivel pozitívabb a hozzáállása a lányokénál. Odafigyelést érdemel, hogy a fiatalokban számos negatív sztereotípa is él az internettel kapcsolatban. Az is tudott, hogy az attitűdök irányítják, befolyásolják a jövőbeli cselekvést, így érdemes lenne megvizsgálni, hogy a negatív attitűdök milyen mértékben és hogyan akadályozzák a romániai fiatalok hasznos és hatékony megnyilvánulását a digitális térben. További bizonyítást igényel, hogy az internettel kapcsolatos negatív szemlélet gyökerét csakugyan a felnőttek és a média értékelései képezik, amelyek bizonytalanságot és félelmet keltenek a fiatalokban. A felnőttek, a digitális világban való boldoguláshoz kevés segítséget nyújtanak a fiataloknak, ellenőrzésre a felszínes felügyeletet választják, és jó példák helyett inkább a negatív hozzáállást közvetítik a fiatalok felé (Helsper et al., 2013; Mascheroni – Cuman, 2014, 46. o.).

Konklúziók és javaslatok

Tanulmányunkban az internet értékelését követtük nyomon a romániai fiatalok nézőpontjából. Kíváncsiak voltunk a romániai fiatalok szemléletére az internet természetéről és hasznáról. A tanulmány első felében az attitűdök sajátosságait és összetevőit mutattuk be, majd az internethasználat és az internettel kapcsolatos hozzáállás viszonyát tárgyaltuk. A tanulmány második felében az *EU Kids Online III* (2013) nemzetközi kutatás Romániára vonatkozó empirikus kvalitatív adatai alapján kerestük a választ a tanulmány fő kérdésére.

A kutatások azt igazolják, hogy az internethasználat, az internetről való tudás és az IKT iránti pozitív érzések ösztönzik a hatékony és eredményes internethasználatot. A vizsgálódást két irányban végeztük. Mivel a cselekvéseket az attitűdök irányítják, és az attitűdök is befolyásolják a cselekvést, ezért hasznosnak tartottuk mind a romániai fiatalok online tevékenységét mind az internethez való hozzáállásukat megvizsgálni.

A romániai fiatalok online tevékenysége hasonló az európai fiatalokéhoz. Az internetet elsősorban a korcsoportjukra jellemző igényeik kielégítésére használják. Leggyakrabban a közösségi oldalakat látogatják, szórakoznak, játszanak, és az iskolai feladataik megoldásához fordulnak segítségért. Kevésbé használják az internetet alkotó munkára vagy nyilvános állásfoglalásra. Az európai fiatalokhoz képest a romániai fiataloknál kissé felülreprezentáltak a szórakozást szolgáló tevékenységek, amelyek azonban hozzájárulnak a fiatalok önkifejezési, társas és egyes digitális képességeinek a fejlesztéséhez.

A végzett online tevékenységek alapján a romániai fiataloknak az internettel kapcsolatos attitűdjei pozitívak. A szakirodalom szerint azok, akik szórakozásra használják az internetet még kedvezőbben viszonyulnak hozzá, mint akik információ-orientáltak. Ellentmondó hozzáállást az internettel kapcsolatos tudás és vélemények esetén tapasztaltunk. A romániai fiatalok több negatív sztereotípiát említettek, amelyek az internethasználatot befolyásolják. A vélemények között talákoztunk olyan félelmekkel, hogy az internet időt rabló, függőséget okoz és magányossághoz vezet. Hasonlóképpen említették, hogy az in-

terneten sok a káros tartalom, és félelmeik voltak a személyes adatokkal való visszaélés miatt is.

Összességében a romániai fiatalok ambivalensen szemlélik az internetet, és egyszerre értékeli jónak és rossznak. A cselekedeteik és érzelmeik az internettel szembeni kedvező hozzáállásról tanúskodnak, míg kognitív szinten számos negatív sztereotípiát és véleményt érvényesül. A további kutatásokban érdemes lenne alaposabban megvizsgálni, hogy a negatív vélekedések honnan származnak, illetve a fiatalok különböző jellemzők mentén – nem, életkor, társadalmi-kulturális helyzet, digitális kompetencia, online szokások, stb. – tagolódó csoportjaiban ezek a sztereotípiák hogyan érvényesülnek. A rendelkezésünkre álló adatok alapján részben igazolva láttuk, hogy a romániai fiatalok a félelmeiket a felnőttektől és a hagyományos médiából merítik.

Tanulmányunk eredményei alapján egyértelműen javasoljuk az internettel szembeni negatív attitűdök társadalmi szintű megváltoztatását, hiszen a fiatalok hasznos és hatékony internethasználatának előfeltétele a kedvező szemlélet kialakítása az IKT-val és internettel szemben. Fontos lenne, hogy a hagyományos média pozitív képet továbbítson a digitális világról, és olyan oktatási-nevelési műsorokat közvetítsen, amelyek elősegítik az érdeklődés felkeltését, a digitális kompetencia fejlesztését, a világháló természetéről és hasznáról szóló ismeretek széleskörű terjesztését. Fontos lenne a lakosság digitális kompetencia szintjeinek növelését célzó általános programok támogatása és megvalósítása. Befejezésül, hasznos lenne, hogy az intézményes oktatásban hangsúlyosabban jelenjen meg az IKT használata, illetve a tanárok és nevelők az oktatási tevékenységek során hasznos és fejlesztő internet-használati mintákat közvetítsenek a fiatalok felé.

Irodalom

- Ardies, Jan – De Maeyer, Sven – van Keulen, Hanno (2013): *Reconstructing the Attitude toward Technology-Survey*. <http://ojs.lboro.ac.uk/ojs/index.php/DATE/article/view/1796> (letöltve: 2015. 08.29)
- Barbovschi, Monica (2008): Să înțelnim „străinii”. Comportamentul adolescenților de înțelnire online-offline. In Diaconescu, Maria – Barbovschi, Monica – Baci, Cristina: *Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujană, 45-71. o.
- Barbovschi, Monica – Diaconescu Maria (2008): *Teenagers' Actions and Interactions Online in Central and Eastern Europe. Potentials and Empowerment, Risk and Victimization*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujană
- Bawden, David (2008): Origins and Concept of Digital Literacy. In Lankshear, Colin – Knobel, Michele (eds.): *Digital Literacies*. Peter-Lang, 17-33. o.
- Buckingham, David (2006): Is there a digital generation? In Buckingham, David – Willett, Rebekah (eds.): *Digital Generations: Children, Young People and New Media*. Erlbaum, Mahwah, NJ
- Buckingham, David (2008): Defining Digital Literacy - What Do Young People Need to Know About Digital Media? In Lankshear, Colin – Knobel, Michele (eds.): *Digital Literacies*. Peter-Lang, 73-91. o.
- Donat, Elisabeth – Brandweiner, Roman – Kerschbaum, Johann (2009): *Attitudes and the Digital Divide. Attitude Measurement to Predict Internet Usage*. <http://www.inform.nu/Articles/Vol12/ISJv12p037-056Donat229.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Durnell, Alan – Haag, Zsolt (2002): Computer self efficacy, computer anxiety, attitudes towards experience with the internet by gender, in an East European sample. *Computer in Human Behavior*, 5. sz. 521-535. o.

- EAVI 2009: *Study Assessment Criteria for Media Literacy Levels. Final Report edited by EAVI for European Commission*. http://ec.europa.eu/culture/library/studies/literacy-criteria-report_en.pdf (letöltve: 2015. 08.29)
- EU Kids Online (2013): <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Home.aspx> (letöltve: 2015. 08.29)
- Eurostat (2014): Information Society. Individuals – Internet use. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>(letöltve: 2015. 08.29)
- Griffiths, Mark (2003): Internet Gambling: Issues, Concerns, and Recommendations. *CyberPsychology&Behavior*, 6. sz. 557-568. o. <http://online.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/109493103322725333> (letöltve: 2015. 08.29)
- Hargittai, Eszter (2001): *Second-Level Digital Divide: Mapping Differences in People's Online Skills*. <http://arxiv.org/ftp/cs/papers/0109/0109068.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Helsper, E. J. – Eynon, R. (2009): Digital natives: where is the evidence? *British Educational Research Journal*, 3. sz. 503–520. o. http://cyber.law.harvard.edu/communia2010/sites/communia2010/images/Helsper_Enyon_Digital_Natives.pdf(letöltve: 2015. 08.29)
- Helsper, Ellen J. – Galacz, Anna (2009): The links between digital engagement and social inclusion in Europe. In Cheong, A. – Cardoso, G. (eds.): *World Wide Internet: Changing Societies, Economies and Cultures*. http://www.lini-research.org/np4/?newsId=11&fileName=WWI_WIPBook.pdf (letöltve: 2015. 08.29)
- Helsper, Ellen J. – Kalmus, V. – Hasebrink, Uwe – Ságvari, Bence – De Haan, J. (2013): *Country classification: Opportunities, risks, harm and parental mediation*. <http://eprints.lse.ac.uk/52023> (letöltve: 2015. 08.29)
- Martin, Allan (2008): Digital Literacy an the Digital Society. In Lankshear, Colin – Knobel, Michele (eds.): *Digital Literacies*. Peter-Lang, 151-177. o.
- Mascheroni, Giovanna – Cuman, Andrea (2014): *Net Children Go Mobile. Final report*. Milano, Educatt
- Messerlian, Carmen – Byrne, M. Andrea – Derevensky, L. Jeffrey (2004): *Gambling, Youth and the Internet: Should We Be Concerned?* <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2533814/> (letöltve: 2015. 08.29)
- NCGM. Net Children Go Mobile (2014): <http://netchildrengomobile.eu/> (letöltve: 2015. 08.29)
- Neuman, Susan B. – Celano, Donna (2006): The knowledge gap. Implications of leveling the playing field for low-income and middle-income children. *Reading Research Quarterly*, 2. sz. 176-201. o. <http://www.u.arizona.edu/~lnr/The%20Knowledge%20gap.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Papacharissi, Zizi – Rubin, Alan M. (2000): Predictors of internet use. *Journal of Broadcasting&Electronic Media*. <http://www.gwu.edu/~ed220ri/reading/PapacharissiPredictorsofInternetUse.htm> (letöltve: 2013. 05.20.)
- Peng, Hsinyi – Tsai, Chin-Chung – Wu, Ying-Tien (2006): *University students' self-efficacy and their attitudes toward the Internet: the role of students' perceptions of the Internet*. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03055690500416025#.Vdmf5cYN_k (letöltve: 2015. 08.29)
- Porter, Constance Elise – Donthu, Nareen (2006): Using the technology acceptance model to explain how attitudes determine internet usage. The role of perceived access barriers and demographics. *Journal of Business Research*, 59. sz. 999-1007. o. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0148296306000993> (letöltve: 2015. 08.29)
- Pruulmann-Vengerfeldt, Pille – Runnel, Pille (2012): Online opportunities. In Livingstone, Sonia – Haddon Leslie – Görzig, Anke (eds.): *Children, risk and safety on the internet*. Bristol, Policy Press
- Rogres, Everett M. (1995): *Diffusion of Innovations*. <https://teddykw2.files.wordpress.com/2012/07/everett-m-rogers-diffusion-of-innovations.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Sandu, Daniel – Stoica, Cătălin Augustin – Umbrăș, Radu (2014): *Tinerii în România. Grijă, aspirații, atitudini și stil de viață*. București, Friedrich Ebert Stiftung
- Shih, Hung-Pin (2004): *Extended technology acceptance model of Internet utilization behavior*. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378720603001216> (letöltve: 2015. 08.29)

- Skinner, Harvey – Biscope, Sherry – Murray, Martha – Korn, David (2004): *Dares to Addiction*. <http://journal.cpha.ca/index.php/cjph/article/viewFile/239/239> (letöltve: 2015. 08.29)
- Smith, Eliot R. – Mackie, Diane M. (2002): *Szociálpszichológia*. Budapest, Osiris
- Szabó Béla – Roth Mária (2008): Timpul liber și atitudinea elevilor de 14-18 ani față de internet. In Diaconescu, Maria – Barbovschi, Monica – Baci, Cristina: *Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujană, 99-111. o.
- Torkzadeh, Gholamreza – van Dyke, Thomas (2002): *Effects of training on Internet self-efficacy and computer user attitudes*. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563202000109> (letöltve: 2015. 08.29)
- Tőkés, Gyöngyvér (2014a): Social Networking Practices of Young Romanians. *Acta Universitatis Sapientiae Communicatio*, 1 sz. 87–106. o. <http://www.acta.sapientia.ro/acta-comm/C1/comm1-7.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Tőkés, Gyöngyvér (2014b): Oportunități online și tipuri de utilizatori online în rândul tinerilor din România. *Revista Română de Sociologie*, 1–2. sz. 57-77. o. <http://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.1-2-214/05-TGyongyver.pdf> (letöltve: 2015. 08.29)
- Wong, Lai Kuen Irene – Tong So, Ernest Moon (2014): *Internet Gambling Among High School Students in Hong Kong*. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4141147/> (letöltve: 2015. 08.29)
- Wu, Ying-Tien – Tsai, Chin-Chung (2006): University Students' Internet Attitudes and Internet Self-Efficacy: A Study at Three Universities in Taiwan. *CyberPsychology & Behavior*, 4. sz. 441–450 o. <http://online.liebertpub.com/doi/abs/10.1089/cpb.2006.9.441> (letöltve: 2015. 08.29)

Tőkés Gyöngyvér a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen 1997-ben végzett szociológia szakot, ugyanitt végezte mesteri és doktori tanulmányait. Jelenleg a Sapientia – EMTE marosvásárhelyi Alkalmazott Társadalomtudományi Tanszékének adjunktusa. Kutatási területe: újmédia-használat, digitális egyenlőtlenségek, digitális habitusok a fiatalok körében.